

BESTSELLER THE SUNDAY TIMES

KERRY DAYNES

**PARTEA
ÎNTUNECATĂ
A MINȚII**

**POVEȘTI ADEVĂRATE
DIN VIAȚA MEA DE PSIHOLOG CRIMINALIST**

PREFAȚĂ DE COLONEL (R) DAN ANTONESCU

CORINT
BOOKS

KERRY DAYNES

PARTEA
ÎNTUNECATĂ
A MINȚII

POVEȘTI ADEVĂRATE
DIN VIAȚA MEA DE PSIHOLOG CRIMINALIST

Traducere din limba engleză

LUCIAN POPA

Prefață

col. (r) DAN ANTONESCU

CORINT
BOOKS

—2024—

Nota autoarei

Poveștile pe care le citiți aici se bazează pe amintirile, experiențele și viața mea ca psiholog criminalist. Numele și anumite detalii de identificare au fost schimbate pentru a proteja confidențialitatea celor nevinovați și a celor vinovați. Și, mai mult, pentru a mă proteja pe mine însămi. Petrec oricum suficient timp în instanță.

*„Dacă vei privi multă vreme într-o prăpastie,
prăpastia va privi și ea în adâncul tău.”**
Friedrich Nietzsche

* Friedrich Nietzsche, *Dincolo de bine și de rău. Prolog la o filozofie a viitorului*, traducere din germană de Radu Gabriel Pârvu și Ioana Pârvulescu, Humanitas, București, 2015, p. 96 (n. tr.).

Prolog

Uneori tu îți ajuți pacienții să vadă lucrurile mai clar, altelei ei te ajută pe tine.

Maurice avea peste 80 de ani, iar trupul lui înalt și subțire era atât de răsucit de artrită, încât de la distanță părea un păducel bătrân și noduros. Unul îmbrăcat ca Simon Cowell*, purtând mereu pantaloni cu talie înaltă și tricouri albe strâmte. Avea și un ochi de sticlă, care-i conferea o privire descentrată, fapt ce îi sporea asimetria generală.

Nu era în sarcina mea, dar se număra printre rezidenții pe termen lung la o unitate de securitate spitalicească unde începusem să lucrez de puțin timp ca psiholog stagiar, urmând să fiu calificată curând. Spitalul se afla la marginea unui domeniu întins și sărăcit, la periferia unui oraș deprimat din nord – curajos, ai putea spune.

Dacă nu ți s-a întâmplat să fii reținut într-o unitate securizată în temeiul Legii privind sănătatea mintală,

* Producător de televiziune englez și personalitate de televiziune, cunoscut mai ales pentru rolul de jurat de la emisiunile Pop Idol, The X Factor, Britain's Got Talent, American Idol (n. red.).

poate fi greu de înțeles diferența dintre aceste locuri și o închisoare clasică. Cele două stabilimente își tratează oaspeții foarte diferit. În serviciul penitenciar, abordarea este ordonată și dominată de necesitatea asigurării securității și protecției publicului. În spitalele securizate, precum acesta, abordarea este de a avea cât mai puține restricții posibil – să fim mai cooperanți; nu numai ținând sub control, ci îngrijind activ. Asemenea deținuților, oamenii de aici nu se bucură de libertate; se consideră că reprezintă un pericol pentru ei înșiși sau, mai probabil, pentru alții. Dar pentru că multe dintre aceste locuri sunt împărțite în unități mai mici, care aproape că seamănă cu o casă, având zone comune de locuit, nu este atât de neobișnuit să dai de membri ai personalului care iau prânzul alături de pacienții lor.

Așa se făcea că în majoritatea zilelor de marți și joi mă duceam la mica anexă în care locuia Maurice, pentru a-mi petrece pauza de prânz cu ocupanții din Milton Ward.

Rapoartele psihiatrice ale lui Maurice menționau în mod repetat că *suferea* de o „dereglaare de sadism sexual”. Nu mi-a scăpat cât de sarcastică părea folosirea termenului „suferință” într-un astfel de context. Sadicii sexuali sunt încercați de fiori sexuali intenși ca răspuns la durerea, umilirea, suferința sau, în general, la chinul prin care trece o altă ființă. Acest lucru nu trebuie confundat cu niște palme peste fund, date în joacă, și cu atât mai puțin cu jenantele, dar bine-cunoscutele practici în care partenerii se îmbracă în latex, unul fiind supus și celălalt dominant. Sadismul sexual este considerat o dereglaare – și există dereglări pentru aproape orice – doar dacă individul își impune dominația asupra cuiva

care nu consimte la așa ceva. Iar asta duce la întrebarea: cine *suferă* cu adevărat în acest caz?

În cazul lui Maurice, însemna că îi plăcea să pândească în locuri izolate și să scoată la iveală ceea ce ar fi trebuit să fie părțile sale *intime*, etalându-le în fața fetelor și femeilor care nu se așteptau la așa ceva. Șocul și groaza de pe chipurile lor constituiau pentru el o extraordinară sursă de plăcere personală și sexuală. Înclinația lui pentru aceste senzații tari facile l-a făcut să poposească, pentru scurt timp, în închisoare, pe când era tânăr, dar, deloc surprinzător, acest lucru nu l-a oprit. După ce a fost eliberat, a mers mai departe: două femei au fost găsite moarte în casa lui, fiecare cu mai multe răni de înjunghiere de diferite adâncimi, grupate predominant în jurul sânilor. Explorările precise ale unui torționar. Acum, un rezident permanent al unității securizate, Maurice nu mai merge nicăieri. Niciodată.

Într-o marți, în timp ce luam prânzul în anexă – supă și o chiflă –, Maurice s-a apropiat de mine din spate și, cât ai clipi – la propriu –, și-a scos ochiul de sticlă din orbită și l-a aruncat în sosul meu Heinz de tomate. Înainte să mă pot dumiri ce se petrecea, eram acoperită de stropii ca de sânge și supa se uita lung la mine.

Încă oarecum lipsită de experiență la cei aproximativ 24 de ani ai mei, m-am pierdut pe moment cu firea și i-am oferit lui Maurice exact reacția la care spera. Am țipat și am țâșnit de pe scaun, tenul meu celtic albindu-se și mai mult. Cine nu ar reacționa astfel pomenindu-se cu un glob ocular în supă?

Știam despre ochiul de sticlă al lui Maurice, dar se pare că, atunci când vezi unul bălăcindu-se în supa ta, creierul îți transmite, instinctiv, că este un glob ocular

real. O parte gelatinoasă a corpului altcuiva. Explicația rațională – că nu este, într-adevăr, nimic altceva decât o bilă de sticlă – apare puțin mai târziu, după ce ai urlat de s-au cutremurat pereții.

M-am uitat rapid la fața lui – o scobitură căscată în care fusese globul ocular, ochiul sănătos privindu-mă cu atenție, studiindu-mi reacția – și am zărit o umbră de zâmbet în timp ce era scos afară de un infirmier. Îmi venea să-mi dau singură palme. Bătrânul ăsta tocmai își bătuse zdravăn joc de mine.

Acesta a fost un exemplu de „contravenție paralelă”^{*} – atunci când o persoană manifestă un comportament similar – sau care servește aceluiași scop – cu acela infracțional. Pentru Maurice, sentimentul de măiestrie în a stârni și a citi frică și dezgust pe chipul oricărei femei aflate în apropierea lui, prin expunerea bruscă a acestei părți a propriului corp, era tot ce putea spera mai bun, ținând seama de constrângerile la care era supus în acest mediu spitalicesc.

M-am simțit extrem de stânjenită fiindcă în ziua cu pricina picasem în capcana lui Maurice. Dar întâlnirea m-a ajutat să înțeleg foarte multe despre profesia pe care o alesesem. Căci în ce fel rezolvi o problemă precum Maurice? Enigma care însemna acest om și felul în care am reacționat față de el reprezintă provocarea ce stă

* În original, *offence paralling*; pusă în legătură cu *parallel investigation* – apare în cazurile complexe de cercetare, care vizează două sau mai multe jurisdicții (de exemplu, civilă, penală, administrativă sau constituțională), fiind astfel necesare mai multe investigații concomitente. Analog, o „contravenție paralelă” reprezintă o abatere care ține de o altă jurisdicție decât cea pentru care este anchetată persoana în cauză (n. red.).

la baza psihologiei criminalistice, meserie cu care mă îndeletnicesc în fiecare zi.

Cum să te porți cu Maurice ar putea părea evident pentru unii – de ce să nu scoți, pur și simplu, falsul glob ocular din supă? Dar nu eu sunt sadicul din povestea asta. Nu este nici misiunea, nici dorința mea să pedepsesc sau să umilesc oamenii cu care lucrez. Și, pur și simplu, a-l ține închis pe Maurice nu ar rezolva problema principală – nevoia lui de a șoca și satisfacția de natură sexuală pe care a obținut-o astfel. Dacă am îndepărta ochiul de sticlă, impulsurile lui ar găsi o altă modalitate de a se manifesta. Și să nu uităm că îndepărtarea părților corpului unei persoane, chiar și a celor protetice, tinde să ridice câteva întrebări destul de incomode cu privire la drepturile omului.

Vor fi unii care vor argumenta că a lua prânzul în aceeași cameră cu Maurice a fost un mod de a o căuta cu lumânarea. Ce om cu capul pe umeri ia prânzul cu un infractor condamnat sexual și nu se așteaptă ca acesta să fie cu ochii pe el, cel puțin la figurat? Dar această abordare pune în cârca victimei (în acest caz, eu) obligația de a-și schimba comportamentul – adică să găsesc un alt loc unde să-mi mănânc prânzul. Or, datoria mea este să ajut bărbați ca Maurice să-și schimbe *ei* comportamentul. În plus, nemaioferindu-le ocazia să-și manifeste pornirile (în cazul lui Maurice, pur și simplu nevoia de a avea acces la femei) nu însemna neapărat că le-ar fi rezolvat problema. Poate că avea să-i facă, pur și simplu, să-și dorească și mai mult să răbufnească.

Ceea ce nu te omoară te face mai puternic, dar un ochi în prânzul meu nu reprezintă, în cel mai rău caz, nimic mai mult decât un risc de sufocare. După cum

mi s-a reamintit în acea zi, pe pielea mea, o abordare eficientă pentru a elimina orice fel de comportament neplăcut – în acest mediu, unde mă aflam totuși în siguranță – este să-l ignori pur și simplu. Orice părinte care are un bebeluș poate proba acest lucru – este cea mai elementară dintre tehnicile comportamentale. (Behavioriștii se poziționează ferm de o parte a dezbaterii „natură vs educație”. Ei afirmă că nu avem trăsături psihice înnăscute și că tot ceea ce facem se datorează strict faptului că am învățat comportamentul de la cei din jurul nostru, după care, mai târziu în viață, continuăm cu acest comportament în funcție de gradul în care este recompensat sau pedepsit.) Și, după cum va confirma de asemenea orice părinte de bebeluș, a nu oferi reacția așteptată la un comportament este, adesea, una dintre abordările cele mai greu de implementat.

Pe când Maurice își lua tălpășița și inima începuse să-mi bată iar într-un ritm normal, mi-am dat seama că, dacă îmi doream să reușesc în această carieră – dacă voiam să găsesc vreodată cele mai bune soluții la problemele pe care pacienții mei le prezintă –, trebuia să învăț să trec peste propriile reacții emoționale. Trebuia să-mi gestionez revolta instinctivă și, de altfel, sănătoasă față de un astfel de comportament deranjant și să merg mai departe fără să mă sinchisesc de el.

Ar fi trebuit să dau ochiul de sticlă deoparte și să continui să-mi mănânc supă.

*

Prânzul cu Maurice a fost doar una dintre numeroasele experiențe extraordinare pe care le-am avut în cei douăzeci de ani ca psiholog criminalist. Am lucrat

cu unii dintre cei mai tulburați și tulburători infractori ai societății, în închisori, spitale, tribunale și secții de poliție, în cartiere și comunități la fel ca a ta. Experiențe de neuitat, care m-au schimbat atât pe mine, cât și felul în care văd lumea.

Uneori sunt numită psiholog criminalist, ceea ce sună ca și cum m-aș afla pe statul de plată al mafiei. De fapt, am foarte puțin de-a face cu criminologia (studiul tendințelor criminalității și prevenirea acesteia). Alte lucruri pe care nu le fac includ munca de detectiv (nu ținutesc suspecți la pământ) și patologie (fără ciopârțirea cadavrelor – deși un criminal în serie mi-a arătat odată cum să dezmembez un curcan).

Toate crimele sunt comise de oameni și tot asupra lor sunt comise. Psihologia criminalistică este despre ei.

O mare parte din munca mea este reprezentată de încercarea de a reduce recidiva în rândul celor care au comis infracțiuni, cu scopul final de a face societatea un loc mai sigur. Pentru a îndeplini acest lucru, aplic metodele științifice ale psihologiei, încercând să înțeleg procesele mentale din spatele actului criminal. Provoacă pentru psihologi este, așadar, să încerce să ia măsuri pentru a ajuta persoana în cauză să-și schimbe comportamentul și să înceapă o nouă viață: un cetățean complet corectat, care respectă legea. Acesta este idealul. Totuși, cel mai des, îi sfătuiesc pe alții cu privire la răspunsul adecvat pe care trebuie să îl dea, care să conducă la siguranța tuturor, în legătură cu un caleidoscop de comportamente extreme, de la incendiere la uciderea copiilor. Evaluările, aprecierile și mărturiile mele ajută la elaborarea deciziilor judecătorilor și juriilor, comisiilor de eliberare condiționată, poliției și

echipelor care se ocupă cu sănătatea mintală. Decizii care pot afecta profund viețile oamenilor.

Este un rol care se încadrează cu greutate între justiția penală și sistemele de sănătate mintală. Aceste instituții supraîncărcate și imperfect concepute formează un cuplu dificil, ca doi bătrâni și confuzi, precum bunicii din *Charlie și fabrica de ciocolată*, romanul lui Roald Dahl, forțați să împartă un pat din care sunt prea mocăiți și înțepeniți pentru a se da jos.

Prefer să-i numesc „clienți” pe oamenii cu care lucrez. S-ar putea să sune iritant de corect din punct de vedere politic, ca și cum aș fi mai degrabă o manichiuristă decât un psiholog criminalist, dar folosesc acest termen ca o umbrelă respectuoasă pentru gama largă de oameni cu care intru în contact. Este un fapt inevitabil că majoritatea clienților mei sunt bărbați, dar, ocazional, sunt și femei. Lucrez atât cu victimele, cât și cu infractorii. Adesea, se pare că aceștia – clienții mei – au făcut parte, la un moment dat în viața lor, din ambele tabere.

*

Oamenii au nutrit dintotdeauna o fascinație morbidă față de crime și criminali – de la teoriile despre Jack Spintecătorul, până la controversata condamnare a lui Steven Avery* –, în special față de cei care lezează cele

* Criminal american, din comitatul Manitowoc, Wisconsin; condamnat pe nedrept în 1985, pentru agresiune sexuală și tentativă de omor, este eliberat, în baza unui test ADN, după ce ispășește 18 ani din cei 32 de pedeapsă; doi ani mai târziu însă, este din nou arestat, pentru uciderea fotografei Teresa Halbach, iar peste încă doi ani, condamnat la închisoare pe viață.

mai sacre valori ale societății și comit crime violente și sexuale, care sunt de neconceput pentru noi toți. Noi, cei care jucăm după regulile societății, ne simțim fascinați și totodată oripilați de aceia care aleg să facă praf societatea. Și poate că nu e deloc surprinzător faptul că posturile noastre de știri și divertisment sunt pline de povești care vorbesc despre încălcarea legii – este greu de imaginat că setea noastră pentru astfel de narațiuni ar putea fi ostoită vreodată.

Dar se întâmplă foarte des ca aceste povești să se concentreze pe ceea ce este de fapt doar un mic capitol din întreaga poveste. Ne vorbesc despre infracțiunea săvârșită, de investigațiile ulterioare până la proces, de pronunțarea sentinței și condamnarea celui vinovat. Despre ce se întâmplă după aceea se vorbește rar, de parcă criminalul și toate consecințele acțiunilor sale ar fi dispărut într-un nor de fum. Dar viața nu se termină pentru acea persoană, pentru familiile sau pentru victimele lor. Ei trebuie să învețe să trăiască cu întâmplarea respectivă pentru totdeauna. Un psiholog se poate alătura poveștii în orice stadiu, însă de foarte multe ori se întâmplă să devenim personaje-cheie ale narațiunii de-abia în momentul în care procedurile judiciare s-au încheiat și după ce interesul mass-mediei și al publicului scade.

Despre poveștile pe care am ales eu să le prezint în volumul de față nu vei citi, probabil, în ziare. Ele se concentrează pe munca de zi cu zi a unui psiholog criminalist, cu toate părțile ei frustrante, contradictorii și doar ocazional optimiste.

Întâmplările acestui ultim proces fac subiectul documentarului Netflix *Making a Murderer*, din 2015 (n. red.).

Am inclus aceste povești din multe motive: unele sunt sfâșietoare, altele stârnesc sentimente de furie, iar unele sunt pur și simplu ciudate. Ceea ce le leagă este experiența mea personală: am fost afectată de ele. În plus, toate ne ajută să înțelegem mai bine natura umană, adeseori disputată de extreme.

Întrebarea care mi se adresează poate mai mult decât oricare alta, fie că este vorba de un șofer de taxi pe care îl cunosc în treacăt în timpul zilei sau de un judecător care vrea să afle opinia mea profesională, este următoarea: „Ce dracului e în neregulă cu oamenii ăștia?” Cuvintele pot fi mai mult sau mai puțin formale, dar toată lumea ține morțiș să afle același lucru. Ce este atât de în neregulă cu o persoană, încât să comită o crimă gravă? Pentru că, odată ce știm ce este în neregulă cu acel cineva, îl putem vindeca, nu? Sau să-l închidem, ca să eliminăm pericolul. Mi-a luat mult timp – prea mult – să-mi dau seama că toți punem întrebarea greșită.

UN STUDIU MAGISTRAL ÎN LUMEA UNUI PSIHOLOG CRIMINALIST

Cu onestitate, dar și cu un umor surprinzător, Kerry Daynes își poartă cititorii, ca într-o investigație, în neobișnuita lume a unui psiholog criminalist, povestind despre cazurile în care a fost implicată și despre pacienții care au jucat un rol fundamental în cariera sa.

Prin intermediul unor istorisiri cu tușe personale, autoarea oferă atât informații despre modurile în care sunt îngrijiți cei mai dificili criminali și despre statutul victimelor agresiunilor fizice și sexuale, cât și posibile explicații ce stau în spatele acțiunilor criminale ale agresorilor.

Cum arată o zi într-o închisoare de securitate maximă sau medie? Ce se întâmplă cu pacienții care simulează afecțiuni psihice? Și, mai ales, ce faci când – ca psiholog criminalist, *expertul* în cazuri de abuz – devii tu însăși victimă?

Acestea sunt doar câteva dintre întrebările pentru care volumul de față caută răspunsuri.

„În această fascinantă carte de memorii,
Kerry Daynes pătrunde în mintea psihopaților.”
KATYA EDWARDS, *Daily Mail*

„Daynes ne oferă o perspectivă impresionantă asupra
psihicului criminalilor și asupra posibilelor tratamente cât mai eficiente.
Cartea ei este amuzantă, echilibrată și complet captivantă.”
JAKE KERRIDGE, scriitor și critic